

Nacionālā bagātība – mežs

Skaties, no kuras puses gribi, mežs ir mūsu bagātība. Tas klāj vairāk nekā pusi valsts teritorijas. Kāds to sauc par planētas plaušām, cits par bezmaksas līdzekli pret stresu un pat Latvijas lepnumu. Mežā gūtie resursi ir ļoti nozīmīgi valsts ekonomikas attīstībai, līdz ar to – mūsu visu labklājībā. Arī visas Eiropas Savienības līmenī tam tiek pievērsts aizvien vairāk uzmanības, jo mežam ir liela nozīme klimata pārmaiņu mazināšanā.

Lai sabiedrībai atgādinātu un informētu par koksnes serdes trapes ietekmi uz mežaudzes vērtību un oglekļa apriti, lai skaidrotu, kas ir oglekļa dioksīds un Eiropas Savienības plāni oglekļa audzēšanā (zinātnieku skaidrojumi un viedokļi), mēs arī šogad īstenojam projektu *Nacionālā bagātība – mežs*. Rakstu sērijā skaidrosim dažādus mežsaimniecības nozarē būtiskus jautājumus. Interesēsīsimies gan par to, kā mežā labāk saimniekot, gan par tā vērtību no dabas dažādības aspekta u.c.

Piedāvā konsultācijas īpašniekiem ar Eiropas Savienības atbalstu

Meža konsultāciju pakalpojumu centrs (MKPC) aicina meža īpašniekus (fiziskas un juridiskas personas) izmantot iespēju saņemt individuālas konsultācijas par meža apsaimniekošanu, ekonomiskajiem, ekoloģiskajiem un vides jautājumiem. Tās speciālisti sniegs, īstenojot projektu ar Eiropas Savienības atbalstu. Maksimālais, uz ko var pretendēt viens īpašnieks, ir 3000 eiro.

Projektā tiek piedāvātas konsultācijas par meža apsaimniekošanu, dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras un savvaļas putnu aizsardzību. Pieejamas arī konsultā-

cijas par ūdens resursiem, kas paredz cirsmu stigošanu, novērtēšanu un ieteikumus par meža apsaimniekošanu ūdens resursu aizsargjoslās.

MKPC aicina meža īpašniekus doties konsultantam līdzī uz mežu, lai iepazītu un izprastu tur notiekošā likumsakarības. MKPC Limbažu nodaļas vecākais mežsaimniecības konsultants Jānis Zvaigzne piebilst, ka konsultācijas varētu būt interesantas tiem, kuri vēlas uzzināt, kādas vērtības ir atrodamas viņu īpašumā. Par piedāvājumu interesēties MKPC nodaļās.

Saimniekam mežs jāapseko gan dabā, gan datubāzē

Tiem, kuriem pieder mežs, tajā saimniekojot, jāievēro gan dabas, gan cilvēku noteikti likumi.

Par to, kas šajā jomā aktuāls, runājam ar Valsts meža dienesta Vitrupe apgaitas mežzinī **Leonu BOGDĀNOVU**, kurš ir arī meža īpašnieks.

Sarunbiedrs norāda, ka šobrīd ir jaunaudžu kopšanas laiks. Vajadzētu paskatīties, vai nav īstais brīdis šo darbu veikt. Viens ir termiņš, kurā to darīt prasa likums, bet jāreķinās, ka daba mēdz diktēt savus noteikumus. Var gadīties, ka kociņi jaunaudzē sasniedz kopšanai piemērotāko garumu ātrāk. Ja nokavē īsto brīdi, tad ziemā pēc kopšanas izstīdējušos kokus sniegs

var noliekt. Paša īpašnieka interesēs ir to nepieļaut. Turklāt pastaigu pa savu mežu nevajag atlikt. – *Dodieties apskatīt izcirtumus un jaunaudzes, jo kurš gan var prognozēt laikapstākļus un to, cik ilgi šādus darbus varēs veikt!* – viņš mudina.

– *Reizēm ir dīvaini – cilvēks atzīstas, ka savā īpašumā nav bijis gadus piecus...* – spriež sarunbiedrs, mudinot tomēr to apciemot. – *Jaunaudžu kopšana obligāti ir jāveic bērzu, melnalkšņu, egļu un priežu jaunaudzēs. Par baltalkšņu un apšu audzēm lēmums jāpieņem pašiem. Par apšu jaunaudzēm nevaru precīzi atbildēt, vai labāk kopt, vai atstāt sabiezīnātu. Tas saistīts ar dzīvnieku postījumiem,* – viņš komentē.

Līdz decembrim tiem īpašniekiem, kuri pirms pieciem gadiem ir veikuši kailcirti, jāiesniedz atskaite par to, kas mežā notiek šobrīd, jo beidzas termiņš, kurā jāatjauno izcirtums. L. Bogdanovs bilst, ka īpašnieki nereti jautā, vai tad mežs pats neaieaugas, respektīvi, neatjaunojas. – *Ieaugas, bet otrajā vai trešajā gadā pēc kailcirtes jāaiziet uz mežu un jāsecina, vai tas ir noticis.*

Protams, ja cilvēks grib izaudzēt augstvērtīgāku koku, kas neiesēties dabiski, tad tas jāiestāda tūlīt pēc ciršanas, – uzsver mežzinis.

Rodas jautājums – vai tad tas, ka audze jāatjauno, kā arī jāveic kopšana, nav pašsaprotama lieta, ko ikviens meža īpašnieks jau zina? – *Ar cilvēkiem ir interesanti: padara kādu darbu un aizmirst, ka viņiem pēc pieciem gadiem atkal kaut ko prasīs,* – novērojumus dalās mežzinis. Viņš taču par to informē, izsniedzot ciršanas atļauju, kā arī gadā, kad pienācis laiks izpildīt šo prasību. Mežziņi meža īpašumus papildus neapseko, tas vienkārši nav iespējams lielā darba apjoma dēļ. Ja piemirsies, tad pašiem jāmeklē informācija. – *Visu, kas īpašumā notiek, var redzēt Meža valsts reģistrā,* – atgādina sarunbiedrs. Tam var piekļūt, autorizējoties ar internetbanku vai e-parakstu, elektroniskā adrese – <https://gis.vmd.gov.lv>.

Līdzīgi kā vajadzētu reizi gadā apsekot savu mežu, arī reģistrā ir derīgi ieskatīties. – *Ir nedaudz jāpapraktizējas, bet tur var*

iesniegt visus dokumentus un pārskatus. Nav jābrauc uz mežniecību. Datubāzē var sekot līdzi arī obligāto – valsts prasīto – meža darbu veikšanas termiņiem. Mežzinis teic, ka sistēma tiek aizvien uzlabota, lai cilvēkiem būtu ērtāk ar to strādāt.

Ar kādām sekām jāreķinās, ja šis pienākums netiek izpildīts? – *Pirmais sods ir brīdinājums, tiek uzsākta administratīvā lietvedība,* – skaidro L. Bogdanovs. Nākamajā gadā jau jāmaksā naudas sods, turklāt katru gadu tas pieaug. – *Padomājiet, vai tomēr nav lētāk izkopt jaunaudzi!* – aicina mežzinis. Iespējas no soda izvairīties nav, jo neizpildītie pienākumi sistēmā redzami. Gadoties arī tā, ka mežsaimnieks veic jaunaudzes kopšanu, bet par to nepažņo. Lai gan principā tas arī ir pārkāpums, šādos gadījumos naudas sodu nepiemēro. Mežzinis apseko, pārliecinās, ka viss kārtībā, jo galvenais jau ir, lai darbs tiek izdarīts. Noslēdzot sarunu par šo tēmu, L. Bogdanovs aicina ikvienu reizi gadā izstaigāt savu īpašumu un iesniegt pārskatu par veiktajām darbībām. Pašam prāts būs mierīgāks.

Par mizgraužu ierobežošanas efektivitāti spriest pāragri

1. septembrī noslēdzās Valsts meža dienesta izsludinātais mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu periods vērtīgajās egļu audzēs visā Latvijas teritorijā. Astonzobu mizgraužu savairošanās dēļ tika izsludināta ārkārtas situācija. Laikā no 1. aprīļa līdz 1. jūlijam ierobežojumus noteica 32 novadu 230 pagastos, bet no 1. jūlija – visā Latvijas teritorijā. Valsts meža dienesta sabiedrisko attiecību speciāliste Iveta Pavziniuka pastāstīja, ka šobrīd vēl tiek apkopoti dati par to, kādā apjomā īstenoti dažādi mizgraužu izplatības ierobežošanas pasākumi. L. Bogdanovs apstiprina, ka tie notikuši arī mūspusē.

– *No senseniem laikiem visi mežsaimnieciskie darbi notika ziemā. Tas ir vispateicīgākais laiks meža darbiem, jo pēc egļu ciršanas neizdalās terpēns, kas piesaista mizgraužus,* – skaidro mežzinis. Viņš piebilst, ka ziemā var iegūt arī viskvalitatīvāko kokmateriālu. Mūsdienās, attīstoties mežizstrādei, egļu audzēs to aizvien biežāk veic vasarās. Tam ir savas priekšrocības, ja skatās no ekonomikas viedokļa – var nodrošināt pastāvīgu darbu nozarē strādājošiem, materiālu ražotājiem utt.

– *Egļu audžu retināšana ir ļoti “kaprīzs” pasākums. Pēc retināšanas sakņu sistēma ar vēju tiek izkustināta. Koks kļūst uzņēmīgāks pret slimībām, un mizgraužim ir vieglāk to nobeigt,* – situāciju apraksta sarunbiedrs. Kokam uzlido kādi 3000 miz-

Iepazīsti egļu astonzobu mizgrauzi (Ips typographus)! Vaboles cilindriskā ķermeņa garums ir 4,2–5,5 mm, tā ir tumšbrūna līdz melna, spidīga, klāta ar matiņiem. Nemeklē astonzobus mizgrauža mutē! Četri konusveida zobi atrodas katrā segspārņa pusē (no enciklopēdijas Letonika)

grauži, to nobeidz, izdala feromonus, kas pievilina mātītes. Kukaiņi vairojas, lido tālāk un uzbrūk nākamajam kokam.

Nav jau tā, ka mizgrauzis būtu jauna problēma. L. Bogdanovs stāsta, ka tie savairojas cikliski. Piemēram, pēc 2005. gada vētras varēja novērot populācijas pieaugumu, jo to stimulēja nogāztās egles. – *Dabā tā iekārtots – kad ir vairāk ēdamā, tad suga vairojas aktīvāk. Turklāt mizgraužim labvēlīgus apstākļus rada arī izteikti karstās vasaras,* – teic mežzinis. Kamēr vasarā mežizstrāde notika mazākā apjomā, šiem mizgraužu savairošanās uzplūdiem sekoja kritumi. Mežizstrāde vasarā šo līdzsvaru tomēr izjauc. L. Bogdanovs teic, ka to, kāda būs ārkārtas situācijas izsludināšanas ietekme uz mizgraužu izplatību, varēs redzēt pēc dažiem gadiem.

Viens no mizgraužu izķeršanas veidiem

ir feromonu slazdi. Vai izdodas? – *Iespējams. Mana pieredze rāda, ka vienā slazdā tiek saķerti vairāki tūkstoši mizgraužu visas vasaras laikā,* – raksturo L. Bogdanovs. Viņš apstiprina, ka slazdi izlikti arī mūspuses mežos. Runājot par šo tēmu, sarunbiedrs aicina gadījumā, ja ļaudis mežā pamana kaut ko neparastu, bet acīmredzami cilvēka rokām gatavotu, to neaiztikt. Nemēģiniet atvērt un izpētīt! Tie gan var būt ne tikai feromonu slazdi, bet citi rīki, ko, iespējams, izvietojusi zinātnieki, mežu īpašnieki u.c.

Par ierobežojumiem, kas stājušies spēkā, mežu īpašnieki uzzināja dažādi. Kāds bija jau dzirdējis medijos, cits konstatēja, ka viņam netiek izsniegta ciršanas atļauja. L. Bogdanovs teic, ka visi īpašnieki, ar kuriem viņam gadījies runāt, bija saprotoši.

Viena no ārkārtas situācijas priekšrocībām bija lielāka iespēja saņemt atļauju veikt sanitāro kailcirti mizgrauža izplatības samazināšanai arī gadījumos, kuros to parasti nepieļauj. Ciršanas apliecinājumu varēja saņemt, kad vienā hektārā vai nogabalā bija vairāk par 10 bojātiem, svaigi invadētiem kokiem (tādiem, kuros ieperinājies kukainis). To joprojām var darīt arī oktobrī. Pēc tam izcirtumā izliek feromonu slazdus, kuros noķer apkārtne esošos mizgraužus. Tā var no bojāejas glābt kādu blakus audzi. Bet ja, piemēram, turpat netālu vienlaikus notiktu mežizstrāde, sanitārajai kailcirtē nebūtu jēgas. Mizgrauži lidotu turp.

Tāpēc no mežsaimnieciskā viedokļa ierobežojumi bija labi. Īpaši labvēlīgi tie bija meža īpašniekiem, kuri vēlējas audzi saglabāt, jo, ja blakus kaimiņš nocērt egļu audzi, tad ir liels risks zaudēt savējo. L. Bogdanovs skaidro, ka likums šobrīd atļauj cirst kailcirtē mazāka caurmēra egli (ar vidējo caurmēru 26 cm). Tas ir jaunāks koks nekā kailcirtē noteiktā 81 gada vecumu sasniegušī egle. Jāatgādina gan, ka cērtot mežu kailcirtē pēc caurmēra, tas obligāti jāatjauno sējot vai stādot triju kalendāro gadu laikā pēc cirtes gada.

No 1. jūlija meža īpašnieki varēja saņemt atļauju cirst atsevišķas svaigi invadētās un vēja gāztās egles, tādā veidā atbrīvojot audzi no mizgraužiem.

L. Bogdanovs lēš, ka diez vai vienā gadā pēc ciršanas ierobežojumu noteikšanas situāciju iespējams kardināli mainīt. Pagaidām nav zināms, vai arī nākamavasars tiks noteikti šādi ierobežojumi. Var ieteikt īpašniekiem sekot līdzi informācijai Valsts meža dienesta mājaslapā.

No mežsaimnieciskā viedokļa ziema ir piemērotākais laiks egļu audžu kopšanai, retināšanai, kā arī ciršanai. Tomēr lēmumu par to, kad to darīt, katrs meža īpašnieks pieņem pats, rēķinot, vai tas viņam ir finansiāli izdevīgi.

Lappusi sagatavoja
Linda TAURIŅA

Par projekta «Nacionālā bagātība – mežs» saturu saturu atbild projekta īstenotājs SIA «Izdevniecība Auseklis».
Projekta Nr. 23-00-90MF06-000019